

автентичною та самобутньою. Процес її формування триває на наших очах і потребує постійного релігієзнавчого моніторингу. Дослідження специфіки громадянської релігії в Україні представляється дуже перспективним і продуктивним саме в контексті релігієзнавчої парадигми, яка дозволяє охопити цей неоднозначний феномен у всій його повноті та суспільно-релігійних зв'язках.

Список використаних джерел

1. Богачевська І. В. Громадянська релігія в контексті українських та російських політичних реалій / Ірина Вікторівна Богачевська // Релігійна свобода. – 2016. – К.: ЦеріС, 2016. – С.23–28.
2. Горкуша О., Филипович Л. Народжена на Майдані – Громадянська Церква України / Оксана Горкуша, Людмила Филипович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/studios/studies_of_religions/56419/
3. Гофман А. Б. Социология и гражданская религия в России / А. Б. Гофман [Электронный ресурс] Институт социологии РАН. – Режим доступа: <http://www.isras.ru/> URL: http://www.civisbook.ru/files/File/Gofman_Soc_GraghdReligiya.pdf
4. Легойда В. Гражданская религия: proetcontra / Владимир Легойда [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.religare.ru/2_1555.html
5. Мак–Ким Д. К. Вестминстерский словарь теологических терминов. Пер. с англ. / Дональд К. Мак–Ким. – М.: Республика, 2004. – 503 с.
6. Рашковский Е. Б. Гражданское общество: религиозное измерение проблемы // На оси времен [Текст]: очерки по философии истории / Евгений Борисович Рашковский. – М.: Прогресс традиция, 1999. – 207 с.
7. Хрипко С. А. Духовно-релігійні вияви української ментальності: автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.11 / ІФ НАНУ / Світлана Анатоліївна Хрипко. – К., 2003. – 18 с.
8. Wilson J. F. Public Religion in American Culture / John F. Wilson. – Philadelphia: Temple University Press, 1979. – 198 p.

References

1. Bogachevs'ka I. V. Gromadjans'ka religija v konteksti ukrai'ns's'kyh ta rosij's'kyh politychnyh realij / Iryna Viktorivna Bogachevs'ka // Religijna svoboda. – 2016. – К.: CeRiS, 2016. – С.23–28.
2. Gorkusha O., Fylypovych L. Narodzhena na Majdani – Gromadjans'ka Cerkva Ukrai'ny / Oksana Gorkusha, Ljudmyla Fylypovych [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://risu.org.ua/ua/index/studios/studies_of_religions/56419/
3. Gofman A. B. Sociologija i grazhdanskaja religija v Rossii / A. B. Gofman [Elektronnyj resurs] Institut sociologii RAN. – Rezhim dostupa: <http://www.isras.ru/> URL: http://www.civisbook.ru/files/File/Gofman_Soc_GraghdReligiya.pdf
4. Legojda V. Grazhdanskaja religija: proetcontra / Vladimir Legojda [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.religare.ru/2_1555.html
5. Mak–Kim D. K. Vestminsterskij slovar' teologicheskikh terminov. Per. s angl. / Donald K. Mak–Kim. – М.: Respublika, 2004. – 503 s.
6. Rashkovskij E. B. Grazhdanskoe obshhestvo: religioznoe izmerenie problemy // Na osi vremen [Tekst]: ocherki po filosofii istorii / Evgenij Borisovich Rashkovskij. – М.: Progress tradicija, 1999. – 207 s.
7. Hrypko S. A. Duhovno-religijni vyjavy ukrai'ns'koi' mental'nosti: avtoref. dys... kand. fil. nauk: 09.00.11 / IF NANU / Svitlana Anatolii'vna Hrypko. – К., 2003. – 18 s.
8. Wilson J. F. Public Religion in American Culture / John F. Wilson. – Philadelphia: Temple University Press, 1979. – 198 p.

Slubskaya A. Y., lecturer, Department of Psychology and Sociology, Bukovina State Medical University (Ukraine, Chernovtsy), aslubaska@mail.ru

Ukrainian model of civil religion

The article presents the philosophical and religious studies analyze causes of forms and manifestations of Ukrainian model of civil religion, given by extrapolation on the Ukrainian realities theoretical assumptions, underlying of the world concepts of civil religion. The object of research is the civil religion as a social and religious phenomenon. Its subject – the Ukrainian model of civil religion. Cultural-political approach to the analysis of the phenomenon of civil religion in the context of Ukrainian realities is applied. The author concludes, that the emergence in Ukraine of civil religion as a distinctive phenomenon of direct democracy, on the backdrop of revolutionary events, testifies to the maturity of the Ukrainians as a political nation

and opens up perspectives for the formation of a unified multi-faith spiritual nation, able to withstand any threat to its existence and the free self-determination.

Keywords: civil religion, civil society, civic church, independent Ukraine, state-church relations.

Slubskaya A. Y., преподаватель кафедры психологии и социологии, Буковинский государственный медицинский университет (Украина, Черновцы), aslubaska@mail.ru

Украинская модель гражданской религии

Дается философско-религиоведческий анализ причин появления, форм и проявления украинской модели гражданской религии с помощью экстраполяции на украинские реалии теоретических положений базовых мировых концепций гражданской религии. Объектом исследования является гражданская религия как общественно-религиозный феномен. Его предметом – украинская модель гражданской религии. Применен культурно-политический подход к анализу феномена гражданской религии в контексте украинских реалий. Автор пришел к выводу, что появление в Украине гражданской религии как самобытного феномена прямой демократии на фоне революционных событий свидетельствует о зрелости украинцев как политической нации и открывает перспективу для формирования духовно единой поликонфессиональной нации, способной противостоять любым угрозам своему свободному существованию и самоопределению.

Ключевые слова: гражданская религия, гражданское общество, гражданская церковь, независимая Украина, государственно-церковные отношения.

УДК 261.7

Цвібель А. О.,
аспірантка, Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
asiyabell@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПРИНЦИПІВ ПРАГМАТИЗМУ

Описано причини специфіки методології прагматизму. Зазначено роль проблеми співвідношення знання, віри та дії як методологічно істотної. Ця точка зору відрізняється від позиції І. Канта як автора поняття «прагматичної віри»: людина у прагматизмі знаходиться у ситуації перманентного пошуку ефективних рішень. Тому віра виявляється для неї не випадковим, а визначальним фактором.

Обґрунтовано залежність методологічних ідей прагматизму Пірса від європейської філософської традиції. Прослідковано трансформацію та незмінну основу методів прагматизму, яким він зародився в США від Ч. Пірса, У. Джеймса та Дж. Дьюї. Так, Пірс підкреслював свою методологічну спрямованість і намагався розмежувати свої принципи із традиційними, посилавшись на недостатню аргументованість класичного раціоналізму. Головна теза методології Джеймса ґрунтується на тому, що теоретичне судження в основі є суто емпіричним. Дьюї підкреслює природний дуалізм західної культури: спекулятивна філософія, на думку Дьюї, не враховує природно мову та цілі реального життя. Зазначено також особливості та причини відмінностей методологічних напрямків у прагматизмі.

Таким чином, у статті представлено ключову особливість прагматичного підходу: людське знання прямо змістовно залежить від діяльності як способу відношення до дійсності.

Ключові слова: прагматизм, методологія, раціоналізм, прагматична віра.

Аналізуючи причини виникнення та особливості проблематики прагматизму, логічно впливає версія, що методологічним орієнтиром для прагматизму стала ілюзія абсолютної важливості для людини хвилиного і практичного життєвого успіху. «Людина-діяльність-успіх – ось ключова тема, що проходить через твори основоположників прагматизму... – відмічав Ю. К. Мелвіль. – Прагматизм – це одне із найбільш універсальних ідеологічних філософських вчень, в якому знайшли своє вираження чи не всі недоліки та ілюзії буржуазної свідомості нашого часу» [5, с. 105].

Така характеристика прагматизму має сенс, але не є точною. Прагматизм не одновиірним і являє собою синтез ідей. Перспективу такого синтезу закладено в самій основі прагматизму, оскільки він не визнає академічну передумову чистої спекуляції як основу результативної

філософської діяльності. Аби з'ясувати основи та зміст цієї результативності, прагматизм виводить у центр свого вчення проблему співвідношення знання, віри та дії як методологічно істотну. До цього вона займала периферійну область філософських досліджень (тому прагматики в цьому сенсі – маргінали). Варто зауважити, що Кант, якому належить поняття «прагматичної віри», не надавав йому значення у методологічному відношенні. Зокрема, він вважав, що віра лише доповнює нестачу знання, за необхідністю – негайно: в умовах неможливості детального аналізу усіх обставин, дає змогу прийняти оціночне рішення. У своїй компенсаторній ролі віра виявляється випадковою, оскільки така роль могла би і не здійснитись за умови розв'язання ситуації на основі знання [3, Ч. 2, Гл. 2, Р. 3]. «Таку випадкову віру, яка, однак, лежить в основі дійсного застосування засобів для тих чи інших дій, я називаю прагматичною вірою» [4, с. 675]. Кант пояснює далі, що «прагматична віра має більшу чи меншу ступінь, дивлячись на те, які інтереси тут причетні» [там само].

Релятивність прагматичної віри є в очах Канта (зокрема у КЧР) відзеркаленням нестійкості різних інтересів, що мотивують появу даного типу віри. Тобто, у вченні Канта віра, хоч і визнається основою для прийняття рішень, але істотно поступається у цьому власне знанню. Погляд прагматизму на співвідношення знання, віри та дії був уже принципово іншим: вони вважали, що рівень пізнання і теоретичної розробки проблем, які висуває життя, не може бути достатнім за будь-яких умов. Людина постійно у ситуації пошуку ефективних рішень і тому віра виявляється для неї не випадковим, а визначальним фактором. Керуючись цим переконанням, прагматисти спробували істотно змінити точку зору на зміст філософських проблем і досягти нетривіальних рішень.

Пірс підкреслював свою методологічну спрямованість і намагався розмежувати свої принципи із традиційними, послаючись на недостатню аргументованість класичного раціоналізму. Полеміка Пірса з Декартом досить помітна. Методологічні принципи двох філософів розходяться. Згідно із раціоналістичною традицією Нового часу від Декарта і Лейбніца, значення теоретичного поняття задається логічною формою дискурсивного судження [2, с. 58]. Картезіанство визначало критерієм істинності самоочевидність смислу, який вичерпував поняття. Але у «Судженнях про метод» Декарт визнавав, що витлумачити ясність речі непросто і неочевидно [1, с. 283, 287]. Згідно із Пірсом, логічний редукціонізм, який зводить всю площину пізнавальних відношень до тих, які можуть бути зафіксовані мовою формальної логіки, не може пояснити створення, виникнення понять, виокремлення їх значення та смислу. Пірс сформулював нове правило визначення понять: ми пізнаємо предмет нашої думки, розглядаючи ті його якості, які, як ми вважаємо, мають практичне значення; наше уявлення про ці якості і формує поняття даного предмету в цілому [6, с. 266–269, 287–288].

Цей принцип – прагматична максима – базується на тому, що не бере до уваги раціоналістичну традицію і ставить визначення понять у пряму залежність від процесу та результатів практичної взаємодії предметів пізнання. Варто зауважити, що крок до обґрунтування нових методологічних ідей з боку Пірса був зроблений у принципово правильному боці з точки зору психології.

В «Історії сучасної зарубіжної філософії...» згадується, що Л. С. Виготський, російський психолог, розвиває розуміння суб'єкт–об'єктних відношень такої структури, у якій визначальним фактором пізнавального ставлення є практична діяльність. Замість безпосередньої діяльності, зв'язки між суб'єктами та об'єктами пізнання проходять аналіз генетичного розвитку логічних форм визначення об'єкта [2, с. 58–59]. Такий підхід дає змогу виключити із методології пізнання ідеали об'єктивізму та логічного редукціонізму (коли знання виявляє себе як модифікацію умоспоглядальної «логічної субстанції»). Прагматичне відокремлення від субстанціоналістських форм та їх значення виражене у прагматичній «максимі» Пірсом. Це особливо очевидно при аналізі співвідношення класичного та некласичного у логіці та філософії. Вплив батька Пірса, відомого математика і астронома Бенжаміна Пірса, глибина і проникливість мислення самого Чарльза Пірса, дозволили йому одним із перших оцінити філософський зміст вчення М. І. Лобачевського. У своїй рецензії на книгу Лобачевського Ч. Пірс зауважив, що філософські наслідки «Геометричних досліджень» Лобачевського, у яких автор спростовує аксіому геометрії, очевидні: вчені визнали, що філософія відтепер має вести до нового тлумачення природи, менш механічного, ніж у часи Ньютона. Пірс говорить про те, що основна ідея Лобачевського є достатньо простою і зрозумілою і має стати очевидною для кожної інтелектуальної особистості як шлях до формування некласичного підходу в логіці науки [9, р. 424]. Пірс також виступає проти абсолютизації тих логічних засобів, що широко застосовуються в елементарній геометрії та математиці.

Поява нерозв'язаних парадоксів теорії множин та методологічними труднощами обґрунтування математичного знання, виявили обмеженість формальних методів знання. Аналіз методів пізнання, як у науці, так і у філософії, сприяв більш глибокому дослідженню уявлення про процес пізнання. Ідея про логіко–інтуїтивне пізнання була розроблена саме в такому процесі. Вона полягає у додаткових змістовних та формальних аспектів наукового методу. Жоден із них не може претендувати на абсолютну перевагу у русі до істини. Проблема пошуку і продукування нового знання не вирішується ні концентрацією на поза логічних факторах творчості, ні введенням у дію машини формально–логічного апіорізму.

Залежність методологічних ідей прагматизму Пірса від європейської філософської традиції очевидна. Варто підкреслити, що ця залежність визначається не лише спільним духом чи персонально. Але це і загальна закономірність філософії Заходу. Перехід від класичних до некласичних уявлень створює загальну закономірність Західної філософії. У цьому сенсі вчення Пірса має таке ж значення для американської філософії, як Гегель для німецької.

Прагматизм, яким він зародився в США від Пірса, Джеймса та Дьюї, в контексті традиційних трансформацій змінив свої акценти і смисли. Принцип практичної корисності знань адаптувався на різних територіях світу у різний час, синтезуючись з усталеними культурно–історичними і філософськими настановами. Загальновідомо, що філософські ідеї У. Джеймса значним чином мають в основі вплив буддизму. Ключовим елементом спільності поглядів є тлумачення про сутність індивідуальної свідомості як процесу станів свідомості

(а не духовної субстанції). Поняття «стан свідомості» та «потік свідомості», практично, однаково витлумачуються у буддизмі та Уільямом Джеймсом. Так само, останній описує «чистий досвід» таким, як його розуміє Нісідо Кітаро, представник філософії буддизму – цю точку зору підтверджує «Історія сучасної зарубіжної філософії...» [2, с. 362].

Головною тезою методології Джеймса є те, що теоретичне судження в основі є суто емпіричним: усі факти мають бути включені в дослідження так само, як не повинно бути місця нічому, що не є фактом. Первинним фактом при цьому є «стан свідомості» (картезіанська традиція). Саме тому програма пізнання Джеймса має назву «радикального емпіризму» [10, р. 152]. За логікою Джеймса, для факту досвіду принципним є існування взаємозв'язку між досвідом та свідомістю. Суб'єктивне та об'єктивне постають рівнозначними, навіть тотожними елементами. Відсутність розрізнення між суб'єктом і об'єктом пізнання відображають повноту «факту» у межах «радикального емпіризму». Відповідно, гносеологічний смисл взаємодії між суб'єктом та об'єктом пізнання змінюється (порівняно із традиційно гносеологічним): істинність як характеристика знання набуває значення модусу самої реальності. Тобто досвід, що є креативним (суб'єктивний елемент) створює таку реальність, яка сприймається. Коло досвідного сприйняття починається та замикається на досвіді. При цьому досвід репрезентує конструктивну діяльність: сприйняття фактів вимагає інтелектуальної аналітичної роботи. Таку інтерпретацію можна порівняти із Гусерлевою феноменологічною редукцією і протиставити Декартові та Канту. Однак, на відміну від Гусерля, Джеймс уникає соліпсизму: реальність світу не викликає сумніву. Джеймс також підтримує принцип множинності: так само, як Пірс, але з різницею в інтерпретації (усі елементи є причинами, утворюючи універсум). Джеймс заперечує абсолютний монізм (Б. Спіноза, Р. У. Емерсон, Ф. Бредлі), але не сприймає також радикальність номіналізму та реалізму. Він намагається об'єднати досвід та реальність. Таким чином, Джеймс визнає універсальну цілісність, континуальність. Однак процес сприйняття все ж має етапи: дорефлексивний і рефлексивний (таке тлумачення притаманне багатьом східним вченням) [11]. З точки зору Джеймса, будь-яке висловлювання має мотив. Таким чином, прагматична критика класичного раціоналізму не являє собою системою вимог. Ця критика радше насичена аксіологічними смислами, рекомендаціями, аргументованими з різних точок зору [11]. Прагматизм розмикає логічну форму вираження знання: фона є іманентно доступною. Джеймс критикує т.зв. «академічну філософію» трансцендентального ідеалізму. За методологічну безвихідність «кабінетного» мислення.

Принцип суб'єктивної іманентності як основи філософування систематично буде розроблений у феноменології Гусерля, в екзистенціалізмі Гайдегера та у герменевтиці Гадамера. В американській філософії цей принцип ще не був цілісним – прагматизм розглядав деталі, зокрема обґрунтування проблеми раціональності як ціле покладання у Дьюї. Теоретично дане питання він розглянув у роботах «Пошук визначеності» (1929) та «Реконструкція у філософії» (1957).

Принцип тлумачення раціональності як доцільності нині відомий «інструменталізм» – критикований і

переосмислений самим автором – Дьюї. Однак зараз цей принцип, в контексті культурно-історичних подій та взаємозв'язків, викликає зацікавлення та актуальність. Дьюї підкреслює природний дуалізм західної культури: від Платона і Арістотеля у філософії ця розрізненість набула ознак відокремлення сутності від існування. Свідченням дуалізму є також протиріччя у спекулятивному підході. Спекулятивна філософія, на думку Дьюї, не враховує природню мову та цілі реального життя. Замість конкретного та змістовного розв'язання проблем, ще з Нового часу філософія продукує абстрактний стиль дискусії формальної логіки. Критерієм істинності знання стала його формальна раціональність і відсутність логічного протиріччя [2, с. 373–374]. У процесі критики спекулятивно-логічного підходу Дьюї заключає, що цивілізаційний прогрес здійснюється іншим чином – саме на противагу логіці та спекуляції. Пізнання є обумовленим не іманентними законами чистого споглядання, а практичною необхідністю розвитку життєдіяльності згідно з фактичними цілями. Саме критерій доцільності, а не формальної досконалості є свідченням раціональності знання. Смисл змісту знання і смисл методу пізнання визначається зацікавленістю та наявністю мотиву дії щодо вирішення проблемної ситуації. Тоді мислення постає способом доцільного перетворення досвіду, а ідея – припущенням про те, що саме слід робити для досягнення цілі [8, р. 134, 118].

Дьюї вважає, що в діях людина керується прагнення до пізнання: дії людини спрямовані на розуміння і перетворення світу і самої людини у світі: «Якщо мислення являє собою ціле раціональне перетворення досвіду, то логіка виявляється систематизованим вираженням тих процедур мислення, застосуючи які можна найбільш послідовно та ефективно здійснити необхідне перетворення» [переклад – мій, 8, р. 134–135]. Оскільки мислення підпорядковане практичним діям, то його сутність являє собою організацію практичних дій для єдності цілого (мети). Тому акти мислення не є самоорганізованими у логічному сенсі, а є відповідними до потреб практичних дій людини [2, с. 381].

«Лише на основі активного процесу перетворення предметів для досягнення визначеної мети розкриваються дійсні властивості речей» [переклад – мій, 8, р. 115]. Практичний, не спекулятивний підхід до знання та його методу виходить з інтересів застосування знання до задоволення людських потреб. Такий підхід заперечує абстрактне споглядання предметів для безглуздої мети визначення їх «вічних якостей». Натомість прагматичний підхід спрямований на активне перетворення знання про предмет для досягнення практичних цілей. Тобто, для прагматистів тріада понять «знання», «віра» та «дія» мала інше значення, ніж для європейської філософії і Канта зокрема. Прагматисти намагалися уникнути абсолютізації щодо можливості та ролі пізнання, обґрунтовуючи це безперервним станом пошуку рішень, притаманним і необхідним людині. Для ефективного вирішення життєвих проблем людина з необхідністю спирається на віру як основу для дії. Звідси очевидним виступає принцип прагматичної раціональності: людське знання прямо змістовно залежить від діяльності як спосіб відношення до дійсності. Тому, критичний аналіз і осмислення проблеми, які і продукують варіанти її вирішення та складають основу практичної дії на основі

віри та морального імперативу свободи і поваги до свободи інших, є найбільш важливою методологічною настановою у прагматизмі.

Список використаних джерел

1. Декарт Р. Избр. произвед. – М.–Л.: Госполитиздат, 1950. – 712 с.
2. История современной зарубежной философии: компаративистский подход. – СПб.: Издательство «ЛАНЬ», 1997. – 480 с.
3. Кант И. Критика чистого разума / Перевод Н. Лосского сверен и отредактирован Ц. Арзаканяном и М. Иткиным. Примечания Ц. Арзаканяна. – М.: Мысль, 1994. – 591 с. [Электронный ресурс]. – <http://www.psylib.ukrweb.net/books/kanti02/index.htm>
4. Кант И. Критика чистого разума. Соч. в 6 т., Т.3. – М.: Мысль, 1964. – 799 с.
5. Мельвил Ю. К. Прагматическая философия человека / Буржуазная философская антропология XX века. – М.: Наука, 1986.
6. Пирс Ч. С. Избранные философские произведения. Пер. с англ. / Перевод К. Голубович, К. Чухрукидзе, Т. Дмитриева. – М.: Логос, 2000. – 448 с.
7. Уильям Джеймс. Введение в философию. – М.: Республика, 2000. – 314 с. – (Сер.: Философская пропедевтика).
8. Dewey J. Reconstruction in Philosophy. – New York, 1957. – 224 p.
9. Peirce Ch. Geometrical Researches on the Theory of Parallels by Nicolaus Lobatchewsky // Historical perspectives of Peirce's logic of science / Ed. By C. Eisele. – Berlin, New York, Amsterdam, 1985.
10. William James. Psychology. – N.Y.: Holt, 1990. – 716 p.
11. William James. The Varieties of Religious Experience: A Study in Human Nature Being the Gifford Lectures on Natural Religion Delivered at Edinburgh in 1901–1902 // Издание журнала «Русская Мысль». – Москва, 1910 [Электронный ресурс]. – http://krotov.info/libr_min/05_d/zhe/yms_00.htm

References

1. Dekart R. Izbr. proizved. – M.–L.: Gospolitizdat, 1950. – 712 s.
2. Istorija sovremennoj zarubezhnoj filosofii: komparativistskij podhod. – SPb.: Izdatel'stvo «LAN'», 1997. – 480 s.
3. Kant I. Kritika chistogo razuma / Perevod N. Losskogo sveren i otredaktirovan C. Arzakanjanom i M. Itkinym. Primechanija C. Arzakanjana. – M.: Mysl', 1994. – 591 s. [Jelektronnyj resurs]. – <http://www.psylib.ukrweb.net/books/kanti02/index.htm>
4. Kant I. Kritika chistogo razuma. Soch. v 6 t., T.3. – M.: Mysl', 1964. – 799 s.
5. Mel'vil' Ju. K. Pragmaticheskaja filosofija cheloveka / Burzhuznaja filosofskaja antropologija XX veka. – M.: Nauka, 1986.
6. Pirs Ch. S. Izbrannye filosofskie proizvedenija. Per. s angl. / Perevod K. Golubovich, K. Chuhrukidze, T. Dmitrieva. – M.: Logos, 2000. – 448 s.
7. Uil'jam Dzhajms. Vvedenie v filosofiju. – M.: Respublika, 2000. – 314 s. – (Ser.: Filosofskaja propedevtika).
8. Dewey J. Reconstruction in Philosophy. – New York, 1957. – 224 p.
9. Peirce Ch. Geometrical Researches on the Theory of Parallels by Nicolaus Lobatchewsky // Historical perspectives of Peirce's logic of science / Ed. By C. Eisele. – Berlin, New York, Amsterdam, 1985.
10. William James. Psychology. – N.Y.: Holt, 1990. – 716 p.
11. William James. The Varieties of Religious Experience: A Study in Human Nature Being the Gifford Lectures on Natural Religion Delivered at Edinburgh in 1901–1902 // Izdanie zhurnala «Russkaja Mysl'». – Moskva, 1910 [Jelektronnyj resurs]. – http://krotov.info/libr_min/05_d/zhe/yms_00.htm

Tsvibel A. O., postgraduate, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), asiyaabell@gmail.com

Peculiarities of methodological principles of pragmatism

This article describes the causes of the specific methodology of pragmatism. It is noted the role of the relationship between knowledge, belief and action as methodologically significant. This point of view differs from the position of Kant as the author of the concept of «pragmatic beliefs»: a man in pragmatism is in a situation of permanent search for effective solutions. Therefore belief is not accidental, is the determining factor for the man.

Substantiated that the methodological ideas of Peirce's pragmatism dependent on the European philosophical tradition. The article explored transformation and unwavering basis of methods of pragmatism, which it originated in the USA by Charles Peirce, William James and John. Dewey. Thus Peirce emphasized his methodological

direction and trying to distinguish his principles with traditional. Peirce believed that argument in classical rationalism is insufficient.

The main thesis of James' methodology is based on the fact that a theoretical proposition in a purely empirical in basis. Dewey emphasizes natural dualism of Western culture: speculative philosophy; according to Dewey, doesn't include natural language and goals of real life. It is noted also features and causes of differences between methodological trends in pragmatism.

Thus, the article presents a key feature of pragmatic approach: human knowledge substantially depends on activity as a way of relation to reality.

Keywords: pragmatism, methodology, rationalism, the pragmatic belief.

Цвибель А. А., аспирантка, Киевський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), asiyaabell@gmail.com

Особенности методологических принципов прагматизма

Описано причины специфики методологии прагматизма. Указано роль проблемы соотношения знания, веры и действия как методологически существенной. Эта точка зрения отличается от позиции И. Канта как автора понятия «прагматической веры»: человек в прагматизме находится в ситуации перманентного поиска эффективных решений. Поэтому вера играет для нее не случайную роль, а является определяющим фактором.

Обосновано зависимость методологических идей прагматизма Пирса от европейской философской традиции. Отслежено трансформацию и неизменную основу методов прагматизма, каким он был рожден в США от Ч. Пирса, У. Джеймса и Дж. Дьюи. Так, Пирс подчеркивал свою методологическую направленность и пытался разграничить свои принципы и традиционные, ссылаясь на недостаточную аргументированность классического рационализма. Главный тезис методологии Джеймса базируется на том, что теоретическое суждение в основе исключительно эмпирическое. Дьюи подчеркивает естественный дуализм западной культуры: спекулятивная философия, по мнению Дьюи, не учитывает язык и цели реальной жизни. Указано также на особенности и причины отличий методологических направлений в прагматизме.

Таким образом, в статье представлено ключевую особенность прагматического подхода: человеческое знание прямо содержательно зависит от деятельности как способ отношения к действительности.

Ключевые слова: прагматизм, методология, рационализм, прагматическая вера.

* * *

УДК 124.4:159.955.4

Чорна Л. В.,

кандидат політичних наук, доцент, докторант кафедри філософії, теорії та історії державного управління, Національна академія державного управління при Президентіві України (Україна, Київ), lika7@ukr.net

ІДЕАЛ ЯК ПЕРЕДБАЧЕННЯ МАЙБУТНЬОГО

Аналізується проблема ідеалу, яка пронизувала творчість майже усіх відомих філософів від Античності до сьогодення. Розуміння ідеалу є базовим для філософського осягнення людського буття. Як і ідеали та цілі має людина або суспільство, так майбутнє їх очікує. Осмислюється проблема ідеалу під кутом зору осягнення майбутнього. Увагу приділено аналізу амбівалентності ідеалу. Мета статті – дослідити розуміння ідеалу у контексті форм освоення майбутнього. Зроблено висновок про те, що майбутнє як ідеал, передбачення майбутнього у сучасній ситуації глобалізації, виглядає як намагання інтеграції, де кожен з акторів взаємодії є представником різних систем. Сучасний ідеал часто виступає як система симулякрів. Не романтизація ідеалів (атлантизм, слов'янзм, націоналізм та ін.) допоможе у проблемному просторі глобальних відносин. Вимір ідентичності, одиничності, цілісності окремого актора та всезагальні ідеали дають можливість передбачення майбутнього на підставі гармонії. Гармонія апелює до людяності, а не до окремого образу вестерну, що так чи інакше функціонує у глобалізаційних процесах сучасності.

Ключові слова: глобалізація, ідеал, майбутнє, культура, хронотоп.

Проблема суспільного ідеалу в тій чи іншій мірі пронизувала творчість майже усіх відомих філософів від Античності до сьогодення. Розуміння суспільних ідеалів є базовим задля філософського осягнення людського буття. Як і ідеали та цілі має людина або суспільство, так майбутнє їх очікує. Тому має сенс осмислити проблему ідеалу під кутом зору осягнення майбутнього. В даній статті аналізується амбівалентність ідеалу.

Досить складним є завдання окреслити повний список авторів, що вивчали названу проблематику. Серед них